

Niki de Saint Phalle

AAN ZEE / BY THE SEA

AAN
ZEE

Niki
de Saint Ralle

BY
THE
SEA

WAANDERS UITGEVERS, ZWOLLE
MUSEUM BEELDEN AAN ZEE, DEN HAAG

6

Voorwoord

8

Biografie

48

Nana Power

86

Niki en Nederland

138

Bijschriften

143

Credits

Preface	7
Biography	9
Nana Power	49
Niki and Holland	87
Captions	139
Credits	143

voorwoord

DOOR JAN TEEUWISSE

In het jaar dat wij in Nederland herdenken dat het 100 jaar geleden is dat vrouwen stemrecht kregen (in Zwitserland in 1971!), viert museum Beelden aan Zee haar 25ste verjaardag met een retrospectief gewijd aan de wereldberoemde kunstenaar Niki de Saint Phalle. Strijdbare vrouwen heeft de twintigste-eeuwse beeldhouwkunst duchtig opgeleverd want Niki weet zich in goed en bovendien internationaal gezelschap. Louise Bourgeois in de Verenigde Staten, Germaine Richier in Frankrijk, Elisabeth Frink in Engeland en Charlotte van Pallandt in Nederland om er maar een paar te noemen, stuk voor stuk artistiek uiterst begaafde vrouwen die hun mannetje stonden in een overwegend masculiene wereld van beeldhouwers, bronsgieters, steenhouwers, architecten, om nog maar te zwijgen van de regenten, directeuren en andere macho's die de opdrachten verleenden. In het Nederland van de afgelopen eeuw is het aantal vrouwelijke beeldhouwers van formaat zelfs opmerkelijk groot – denk aan Louise Beijerman, Nel Klaassen, Pearl Perlmutter, Lotti van der Gaag, Theresia van der Pant, Fioen Blaisse, Nel van Lith, Maja van Hall, Eja Siepman van den Berg, Tony van de Vorst, enz., enz. (men vergeve mij hier de omissies) – en er is zelfs een publicatie gewijd aan de vrouwelijke leerlingen uit de legendarische beeldhouwklas van professor Jan Bronner. Niki de Saint Phalle neemt een geheel eigen plaats in binnen het mondiale feminiene sculptuurgezelschap want niet veel van haar vrouwelijke collega's zullen een start als fotomodel hebben gemaakt, laat staan dat ze het omslag van Vogue hebben gesierd. En ook in haar onderwerpskeuze en beeldtaal was en is Niki's sculptuur absoluut uniek. Zelf mager als een spriet richtte zij met haar vol-plastische beelden een monument op voor de moderne vrouw, voor de hedendaagse oermoeder Gaia, gehuld in kakelbont badpak en dus niet naakt zoals Maillol dat wilde. In een schijnbaar oneindige variatie in stijl, maat en materiaalkeuze vervaardigde Niki haar moderne variant op de Venus van Willendorf, gewichtsloos, kek de wereld in dansend. Vaak dragen ze de naam

'Nana' en zijn ze vrolijk op het eerste gezicht maar wie de gelijknamig roman uit 1880 van Émile Zola heeft gelezen, weet dat het onheil altijd nabij is. De biografie van Niki reikt de ingrediënten aan voor het bipolaire karakter van haar werk waarin de levenslust een bittere ondertoon verhult. De beeldhouwkunst van Niki is zo herkenbaar, zo uniek en zo geliefd dat de beelden bekender zijn dan de maker zelf. Een groter compliment kan een kunstenaar zich nauwelijks denken. Ook Theo en Lida Scholten, oprichters van museum Beelden aan Zee, lieten zich verleiden door de magie van Niki en kochten een werk aan, lang voordat hun museum werd uitgegraven. Dat beeld, getiteld *Baigneurs ou Danseuse*, vormt nu het uitgangspunt voor dit grootste overzicht van Niki de Saint Phalle in een Nederlands museum sinds haar show in Museum Boymans- van Beuningen in 1976.

Het is dankzij de voortreffelijke medewerking van de Niki Charitable Art Foundation dat wij in staat zijn geweest dit bijzondere project te realiseren. Speciale dank gaat uit naar Bloum Cardenas, de kleindochter van de kunstenaressen. Grote dank gaat ook uit naar de andere bruikleengevers en naar de sponsors die elders in deze catalogus staan vermeld. Lof voor al mijn Beelden-aan-Zee-collega's van wie Emma van Proosdij, Joost Bergman, Leon Perlot en Wim de Boer in het bijzonder genoemd dienen te worden. Architect Trude Hooykaas tekende voor een prachtig tentoonstellingsontwerp, Bart van den Tooren nam de lay-out van de catalogus voor zijn rekening die door Uitgeverij Waanders & de Kunst vol levenslust op de wereld is gezet. Beelden aan Zee is weleens 'dat vrouwenmuseum' genoemd, vanwege het grote aantal vrouwelijke vrijwilligers die er sinds 9 september 1994 de dienst uitmaken. Laat deze tentoonstelling over Niki ook een huldebetoon zijn aan hen allen, gender neutraal.

Preface

BY JAN TEEUWISSE

In the year that we commemorate the centenary of women gaining the right to vote in the Netherlands (in Switzerland not until 1971!), Museum Beelden aan Zee is celebrating its 25th birthday with a retrospective dedicated to the world-famous artist Niki de Saint Phalle. Twentieth-century sculpture produced many assertive women, for Niki finds herself in good and international company. Louise Bourgeois in the United States, Germaine Richier in France, Elisabeth Frink in England and Charlotte van Pallandt in the Netherlands to name but a few, all of them highly skilled female artists who held their own in a predominantly masculine world of sculptors, bronze casters, stone masons and architects, not to even mention the trustees, directors and other machos who provided the commissions. In the Netherlands the number of notable female sculptors from the past century is in fact remarkably large – think of Louise Beijerman, Nel Klaassen, Pearl Perlmutter, Lotti van der Gaag, Theresia van der Pant, Fioen Blaisse, Nel van Lith, Maja van Hall, Eja Siepman van den Berg, Tony van de Vorst, etc. (please forgive any omissions here) – and there is even a publication devoted to the female students from the legendary sculpture class of Professor Jan Bronner. Niki de Saint Phalle occupies a place all of her own within the worldwide company of feminine sculpture, because not many of her female colleagues would have started out as a photo model, let alone have graced the front cover of *Vogue*. And in her subject choices and imagery too, Niki's sculpture was absolutely unique. While she was herself as skinny as a rake, with her fully plastic sculptures she raised a monument to modern woman, to the contemporary primeval mother Gaia, dressed in a garish swimsuit and thus not naked as Maillol wanted. In a seemingly endless variation in style, size and choice of material, Niki constructed her modern version of the Venus of Willendorf, weightless, dancing sprightly into the world. Often they bear the name 'Nana' and appear to be cheerful at first sight, but anyone who has read the novel of the same name by Émile Zola from 1880 will know that disaster is always just around the corner. The biography of Niki supplies the ingredients for the bipolar character of her work, in which the lust for life belies a bitter undercurrent. Niki's sculpture is so recognisable, so unique and so beloved that

the sculptures are more renowned than the maker herself. An artist could hardly wish for a greater compliment. Theo and Lida Scholten, founders of Museum Beelden aan Zee, also let themselves be enticed by Niki's magic and bought a work, long before their museum was built. That sculpture, titled *Baigneurs ou Danseuse*, now forms the starting point for this, the largest retrospective of Niki de Saint Phalle in a Dutch museum since her show in Museum Boymans- van Beuningen in 1976.

It is thanks to the outstanding support of the Niki Charitable Art Foundation that we have been able to bring this special project into being. Special thanks go to Bloum Cardenas, the granddaughter of the artist. Many thanks also go to the other lenders and to the sponsors, who are mentioned elsewhere in this catalogue. Praise to all my colleagues at Beelden aan Zee, of whom Emma van Proosdij, Joost Bergman, Leon Perlot and Wim de Boer in particular need to be singled out. Architect Trude Hooykaas provided the drawing for a superb exhibition design, Bart van den Tooren was responsible for the catalogue, which has been bought into the world by Uitgeverij Waanders & de Kunst with a great zest for life. Beelden aan Zee has sometimes been called 'that women's museum', due to the large number of women volunteers who have run the show there since 9 September 1994. Let this exhibition about Niki also be a tribute to all of them, gender neutral.

DOOR JOOST BERGMAN

Biografie Niki de Saint Phalle

In het rijk der Nana's is het altijd zomer

– M. VERMEIJDEN, NRC 17 JULI 1998

'Most people don't see the edginess in my work. They think it's all fantasy and whimsy.' – NIKI DE SAINT PHALLE, *L.A. TIMES*, 23 MEI 2002

Ondanks de huidige populariteit van haar vrolijke, kleurrijke sculpturen was de ontvangst van Niki de Saint Phalle's werk niet van meet af aan positief. Zelfs nadat ze zich als enige vrouw aansloot bij de kunststroming Nouveaux Réalisme duurde het nog enige tijd voordat haar werk door het grote publiek werd omarmd.

Inmiddels is ze een van de bekendste kunstenaars van de twintigste eeuw, met een zeer herkenbaar oeuvre dat nauw aansluit bij de jaren zestig hippiebeweging waarin 'vrijheid, gelijkheid' en 'love, peace and understanding' de boventoon voerden. De daarmee gepaard gaande vrije liefde, antioorlog retoriek en de gelijkheid voor vrouwen zijn thema's die alle zijn terug te vinden in haar werk. Haar creaties leveren daarmee een prachtig tijdsbeeld van de jaren zestig en zeventig, doortrokken als die werden door speelsheid, ongedwongenheid en experimenteerlust. Haar belang voor de beeldhouwkunst en haar strijd voor vrouwenrechten worden wereldwijd erkend. Tot op de dag van vandaag vormt ze een inspiratiebron voor velen.

Op 29 oktober 1930 werd ze als Catherine Marie-Agnès geboren in Neuilly-sur-Seine in Frankrijk, als tweede van vijf kinderen. Haar vader André Marie Fal de Saint Phalle stamde uit een oude, Franse aristocratische familie en haar moeder Jeanne Jacqueline Harper was van Amerikaanse afkomst.

Als gevolg van de internationale beurskrach in 1929 verloor de familie een groot gedeelte van haar kapitaal waardoor Marie-Agnès tijdelijk bij haar grootouders van vaderszijde in het departement Nièvre in de Bourgogne werd ondergebracht. Pas in 1933 werd ze herenigd met haar ouders die tussentijds naar Greenwich, Connecticut in de Verenigde Staten waren verhuisd. Na zo lang verwijderd te zijn geweest van haar kinderen liet haar moeder een groot deel van de opvoeding over aan een gouvernante die de bijnaam 'Nana' had. Vanaf 1934 krijgt ze van haar moeder de roepnaam Niki die ze rest van haar leven zal blijven gebruiken.

Het heersende beeld van het zo vrolijk ogende oeuvre van Niki de Saint Phalle komt grotendeels voort uit haar door

BY JOOST BERGMAN

Biography

Niki de Saint Phalle

It's always summer in the realm of the Nanas. – M. VERMEIJ-
DEN, NRC 17 JULI 1998

'Most people don't see the edginess in my work. They think
it's all fantasy and whimsy.' – NIKI DE SAINT PHALLE,
L.A. TIMES, 23 MEI 2002

Despite the current popularity of her cheerful, colourful
sculptures, Niki de Saint Phalle's work was not received
positively right from the outset. Even after she became the
only woman to join the Nouveaux Réalisme art movement,
it still took a while before the general public embraced her
work.

Now she is one of the most renowned artists of the
twentieth century, with a highly recognisable oeuvre that ties
in closely with the hippie movement of the sixties in which
'freedom, equality' and 'love, peace and understanding'
predominated. The corresponding themes of free love, anti-
war rhetoric and equality for women can all be found in her
work. Her creations thereby present a beautiful portrait of an
era of the sixties and seventies, permeated as these years
were by playfulness, informality and experimentalism. Her
passion for sculpture and her fight for women's rights are
recognised around the world. Right up to the present day she
is a source of inspiration for many.

On 29 October 1930 she was born as Catherine Marie-Agnès
in Neuilly-sur-Seine in France, as the second of five children.
Her father André Marie Fal de Saint Phalle came from an old
French aristocratic family and her mother Jeanne Jacqueline
Harper was of American origin.

As a result of the international stock market crash in 1929
the family lost a large portion of its fortune, which led to
Marie-Agnès being lodged temporarily with her paternal
grandparents in the Nièvre department in Burgundy. Not
until 1933 was she reunited with her parents, who had in the
meantime moved to Greenwich, Connecticut in the United
States. After having been away from the children for so long
her mother left a large part of their upbringing to a governess
with the nickname 'Nana'. From 1934 Marie-Agnès received
the nickname Niki from her mother that she would continue to
use for the rest of her life.

The overriding image of Niki de Saint Phalle's so cheerful-
seeming oeuvre stems largely from a childhood traumatised
by incest that she was silent about for many years. Her

father abused her when she eleven years old. She alluded to this experience many years later in the film *Daddy* that she made in 1972 with director Peter Whitehead. Only in her autobiography, *Mon Secret*, released in 1994, did she talk candidly for the first time about what happened to her when she was young and the impact that this had on her life and work. It was written in the form of a letter to her daughter, Laura. Her Nanas, the sculptures that symbolise the self-assured, free woman, in particular served from the mid-sixties to disguise a great sadness with their colourful cheerfulness.

This experience developed in her a form of rebelliousness and a large degree of independence that was coupled with a profound interest in literature, poetry, theatre and visual arts.

According to her, her first creative act took place in 1944 when she painted red the fig leaves covering the genitalia of the classic sculptures that lined the halls of the Brearly School in New York where she was studying.

Following this rebellious act she was only allowed to remain at Brearly if she allowed herself be counselled by a psychiatrist. Her parents, afraid of what she might say about them during the sessions, thereupon decided to send her to another school.

Like many girls in this time she married young, in 1949. Via her older brother John she met Harry Matthews, a conscript with musical and literary aspirations. They had two children, daughter Laura in 1951 and son Philip two years later. Niki was a beauty. From 1948 she worked as a model for magazines like *Vogue* and *Harper's Bazaar*, an easy way to earn money. She also produced her first oil paintings and gouaches.

Out of discontent with the policies of McCarthy, who was sowing division and fear in American society with his crusade against communism, the young family moved to France in 1952 with an inheritance from Harry's grandmother. In Paris, Harry concentrated on a career as a conductor and Niki began a theatre studies course, something that she had long been interested in.

A nervous breakdown in 1953 led to six weeks of intensive treatment with electric shocks. During the period of recovery she applied herself to making paintings and collages. After

being discharged from the hospital she abandoned her studies to throw herself entirely into her art. American artist friend Hugh Weiss encouraged her with advice to focus especially on her own style and spontaneity.

In these years Niki regularly experienced health problems that sometimes meant she had to visit other climates on doctor's advice. A trip to Spain in 1955 not only brought her into contact with the great masters in the Prado, but also with the work of architect Antoni Gaudí. Her visit in Barcelona to Gaudí's 'Park Guëll', begun in 1900, with its many, multicoloured mosaic decorations, in particular made a big impression. In 1958 a visit to the 'Palais idéal' in Hauterives, a building project begun in 1879 by 'outsider artist' Joseph Ferdinand Cheval (1836–1924), had a similar effect on her. Fellow locals viewed their postman Cheval as a village idiot, but his fantastical building, composed of found rocks, cement, loam and wire mesh in which he incorporated elements from the Bible, Hinduism, gods, goddesses, poems, inscriptions and animals, is now considered one of the most important examples of naive architecture and 'outsider art'.

In 1956 Niki held her first exhibition. At the Gotthard Gallery in Sankt Gallen in Switzerland her somewhat naive paintings with mainly human and animal figures were displayed under the name Niki Matthews. Later that year she met the originally Swiss artist Jean Tinguely and his wife Eva Aeppli in Paris.

The American painter Joan Mitchell (1926–1992), an important exponent of abstract expressionism, spoke disparagingly of her paintings:

'So you're one of those writer's wives that paint,'... I felt it disavowed a really worthwhile life, doing my work quietly with passion. I considered myself an artist, putting in full days, working as much as I could on my art. I could not see how the fact that I was married and not earning a living from my art reduced my work to a "housewife's hobby".

The desire to be able to devote herself fully to her artistic calling kept growing, leading to her decision in 1960 to leave her husband and children. Harry took on the task of raising the children. Niki stayed in their apartment, which she converted to a studio and in which she could continue her creative experiments. Her first assemblages and 'Target paintings' came into being here. In that same year she moved into a studio space at Jean Tinguely's place, with whom she

incest getraumatiseerde jeugd waarover ze jarenlang zweeg. Haar vader misbruikte haar toen ze elf jaar oud was. Een ervaring waarop ze vele jaren later zinspeelt in de film *Daddy* die ze in 1972 maakte met regisseur Peter Whitehead. Pas in haar autobiografie, het in 1994 verschenen *Mon Secret*, vertelt ze voor het eerst openhartig over wat haar op jonge leeftijd is overkomen en de impact die het had op haar leven en werk. Het is geschreven in de vorm van een brief aan haar dochter Laura. Met name haar Nana's, de beelden die symbool staan voor de zelfbewuste, vrije vrouw, wisten vanaf halverwege de jaren zestig met hun kleurrijke vrolijkheid een groot verdriet te verbloemen.

Die ervaring ontwikkelt in haar een vorm van rebellie en een grote mate van onafhankelijkheid die gepaard ging met diepgaande interesse voor literatuur, poëzie, theater en beeldende kunst.

Haar eerste creatieve daad bestond, naar eigen zeggen, uit het in 1944 rood schilderen van de vijgenbladeren voor de genitaliën van de klassieke sculpturen, opgesteld in de gangen van Brearly School in New York waar ze op zat.

Na deze rebelse handeling mocht ze slechts op Brearly blijven mits ze zich door een psychiater zou laten begeleiden. Haar ouders, bang voor wat ze over hen zou vertellen tijdens de sessies, besloten haar daarop naar een andere school te sturen.

Ze trouwt, zoals veel meisjes in die tijd, jong, in 1949. Via haar oudere broer John ontmoet ze Harry Matthews, een dienstplichtige met muzikale- en literaire aspiraties. Ze krijgen twee kinderen, in 1951 dochter Laura en twee jaar later volgt zoon Philip. Niki is een knappe verschijning. Vanaf 1948 werkt ze als fotomodel voor bladen als *Vogue* en *Harper's Bazaar*, een makkelijke manier om geld te verdienen. Daarnaast maakt ze haar eerste olieverfschilderijen en gouaches.

Uit onvrede met de McCarthy-politiek, die met zijn kruistocht tegen het communisme verdeeldheid en angst zaaide in de Amerikaanse samenleving, vertrok het jonge gezin met een erfenis van Harry's grootmoeder in 1952 naar Frankrijk. In Parijs richt Harry zich op een carrière als dirigent

en Niki begint aan een studie theaterwetenschappen, iets waar ze zich al lange tijd voor interesseerde.

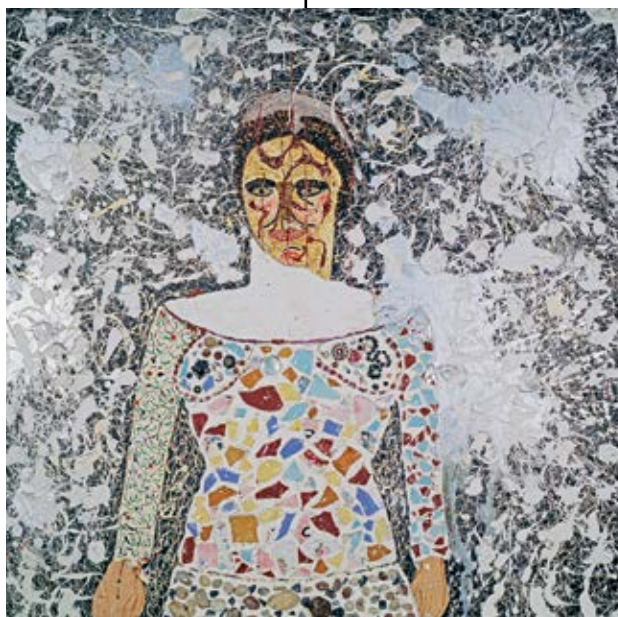
Na een zenuwzinking in 1953 waarvoor ze zes weken intensief wordt behandeld met elektroshokken wijdt ze zich tijdens haar herstel aan het maken van schilderijen en collages. Na ontslag uit het hospitaal geeft ze haar studie op om zich volledig op het kunstenaarschap te storten. De bevriende Amerikaanse schilder Hugh Weiss moedigt haar met raadgevingen aan om toch vooral haar eigen stijl en spontaniteit te volgen.

Niki ondervindt in deze jaren geregeld gezondheidsproblemen waardoor ze soms op doktersadvies een ander klimaat moet

opzoeken. Een reis naar Spanje in 1955 brengt haar, behalve met de grote meesters in het Prado, ook in contact met het werk van architect Antoni Gaudí. Met name het bezoek in Barcelona aan het door hem vanaf 1900 ontworpen 'Park Guëll' met zijn talrijke, veelkleurige mozaïekversieringen maakt veel indruk op haar. Het bezoek in 1958 aan het 'Palais idéal' in Hauterives, een door 'outsider artist' Joseph Ferdinand Cheval (1836-1924) in 1879 begonnen bouwproject, heeft eenzelfde uitwerking op haar. Plaatsgenoten beschouwden hun

postbode Cheval als een dorpsgek, maar zijn fantasiebouwsel, samengesteld uit gevonden stenen, cement, leem en gaas waarin hij elementen verwerkte uit de Bijbel, het hindoeïsme, goden, godinnen, gedichten, inscripties en dieren, geldt nu als een van de belangrijkste voorbeelden van naïeve architectuur en 'outsider art'.

In 1956 heeft Niki haar eerste expositie. Bij Galerie Gotthard in Sankt Gallen in Zwitserland worden haar wat naïeve schilderijen met voornamelijk mens- en dierfiguren getoond onder de naam Niki Matthews. Later dat jaar ontmoet ze in Parijs de van oorsprong Zwitserse kunstenaar Jean Tinguely en zijn vrouw Eva Aeppli.

AUTOPORTRAIT, (SELF - PORTRAIT), CIRCA 1958 - 1959, ASSEMBLAGE, VERSCHILLENDE MATERIALEN / ASSEMBLY, DIFFERENT MATERIALS, 141 X 141 X 10 CM.

began a long and stormy relationship during which both of them had affairs.

In the end this situation did not last, but their love and mutual respect remained intact. They continued to stimulate and support one another. Their marriage in 1971, when they already no longer lived together, served in particular to secure their separate estates.

In early 1961 Niki participated in the exhibition *Comparaison: Peinture Sculpture* in the Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris, where she displayed her first 'Target' work: *Portrait Of My Lover*, in which the head of the figure was replaced with a target

at which the audience was allowed to throw darts. Shortly after this she organised the first of many domestic and international performances called 'Tirs', in which she dressed in a close-fitting white suit and used a gun to shoot at paintings that had plastic bags of coloured paint attached, hidden under a thick layer of plaster. With a direct hit the paint would spatter and drip over the pristine white surface. On her request artist friends such as Jasper Johns and Robert Rauschenberg also fired upon paintings like this. These were spectacular, well-attended gatherings that received extensive positive attention in the press.

'Performance art did not yet exist, but this was a performance. Here I was, an attractive girl (if I had been ugly they would have said I had a complex and not paid any attention), screaming against men in my interviews and shooting.'

Aside from being innovative and sensational, the performances were also critical of society and had a healing effect for the artist personally.

I was shooting at myself, society with its INJUSTICES. I was shooting at my own violence and the VIOLENCE of the times. During the two years shooting I was not sick one day. It was a great therapy for me.¹

Pierre Restany, the founder of Nouveau Réalisme, invited her to join the movement. She thereby became the only female member among artists such as Yves Klein, César, Mimmo Rotella, Daniel Spoerri, Jean Tinguely and Martial Raysse. In their manifestos the movement argued among other things to abandon the 'classic' painting. People wondered openly whether art should elevate, politicise or idealise. Art and life, and with that the artist and their audience, ought to come closer together. The viewer was therefore frequently invited to participate.

In the spring of 1961 she participated in the experimental, avant-garde exhibition *Bewogen Beweging* in the Stedelijk Museum Amsterdam, a much discussed exhibition that was

organised by Pontus Hultén among others.

It was the first of a large number of exhibitions, such as *The Art of Assemblage* in MOMA in New York in 1961 and *DYLABY* (Dynamisch Labyrinth) in 1962, again in the Stedelijk Museum Amsterdam. An active role was asked of the audience here in setting into motion all types of objects. She also had various exhibitions in galleries in Europe and America. In this way she became increasingly involved in the international art scene. Tinguely introduced her to prominent gallery owners, museum directors and famous colleagues,

such as Marcel Duchamp, Salvador Dalí and Max Ernst. These would often turn out to be useful contacts for the rest of her career.

She evolved into an activist artist and rebelled against men, power and during this time of the Cold War also against the Cuban missile crisis in 1962. Thus the work *Kennedy-Khrushchev*, with masks of both world leaders, was rejected for the 3rd Paris Biennale because it was deemed too political. She also dealt with religion, society and 'the family' as an institution by almost literally firing on them in her sculptures.

'I could not identify with Mother, our grandmothers, our aunts, or Mother's friends. Their territory seemed too

FILM-STILL OF 'DADDY', 1972.

De Amerikaanse schilderes Joan Mitchell (1926-1992), een belangrijk representant van het abstract expressionisme, laat zich geringschattend uit over haar schilderijen:

'So you're one of those writer's wives that paint,'... I felt it disavowed a really worthwhile life, doing my work quietly with passion. I considered myself an artist, putting in full days, working as much as I could on my art. I could not see how the fact that I was married and not earning a living from my art reduced my work to a "housewife's hobby".

Het verlangen om zich volledig aan het kunstenaarschap te kunnen wijden wordt steeds groter, waardoor ze in 1960 besluit om haar man en kinderen te verlaten. Harry neemt de zorg voor de kinderen op zich. Niki blijft in hun appartement dat ze ombouwt tot atelier en waarin ze haar creatieve experimenten kan voortzetten. De eerste assemblages en 'Target paintings' ontstaan hier. Nog datzelfde jaar betreft ze een atelierruimte bij Jean Tinguely met wie ze een lange en stormachtige relatie begint waarin beiden er affaires op nahouden.

Uiteindelijk hield deze situatie geen stand, maar de liefde en het wederzijdse respect bleven in tact. Ze bleven elkaar stimuleren en steunen. Hun huwelijk in 1971, ze wonen dan al niet meer samen, dient met name om hun afzonderlijke nalatenschappen veilig te stellen.

Begin 1961 doet Niki mee aan de tentoonstelling *Comparaison: Peinture Sculpture* in het Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris waar ze haar eerste 'Target' werk exposeert: *Portrait Of My Lover*, waarbij het hoofd van de figuur is vervangen door een schietschijf, het publiek mag er dartpijltjes naar gooien. Kort daarna organiseert ze de eerste van vele performances in binnen- en buitenland, 'Tir' genaamd waarbij ze gehuld in een nauwsluitend wit pak met een geweer schiet op schilderijen waarop, verscholen onder een dikke laag gips, plastic zakjes met gekleurde verf zijn aangebracht. Bij een voltreffer spat en druipt de verf over het maagdelijk witte oppervlak. Dergelijke schilderijen worden op haar verzoek ook door bevriende kunstenaars beschoten, zoals Jasper Johns en Robert Rauschenberg. Het zijn spectaculaire, goed bezochte

bijeenkomsten die uitgebreid positieve aandacht in de pers krijgen.

'Performance art did not yet exist, but this was a performance. Here I was, an attractive girl (if I had been ugly they would have said I had a complex and not paid any attention), screaming against men in my interviews and shooting.'

Behalve vernieuwend en opzienbarend waren de performances ook maatschappijkritisch en hadden ze, voor de kunstenaar persoonlijk, een helende werking.

I was shooting at myself, society with its INJUSTICES. I was shooting at my own violence and the VIOLENCE of the times. During the two years shooting I was not sick one day. It was a great therapy for me.'

Pierre Restany, de grondlegger van het Nouveau Réalisme nodigt haar uit om zich bij de groep aan te sluiten. Ze wordt daarmee het enige vrouwelijke lid tussen kunstenaars als Yves Klein, César, Mimmo Rotella, Daniel Spoerri, Jean Tinguely en Martial Raysse. In hun manifesten bepleit de groep onder andere de afschaffing van het 'klassieke' schilderij. Men vroeg zich openlijk af of kunst wel moest verheffen, politiseren of idealiseren. Kunst en leven, en daarmee de kunstenaar en zijn publiek, hoorden dichterbij elkaar te liggen. Geregeld werd de beschouwer dan ook uitgenodigd om te participeren.

Voorjaar 1961 neemt ze deel aan de experimentele, avant-gardistische tentoonstelling *Bewogen Beweging* in het Stedelijk Museum Amsterdam, een spraakmakende expositie die mede werd georganiseerd door Pontus Hultén. Het vormt het begin van een groot aantal exposities, zoals

ASSEMBLAGE (FIGURE WITH DARTBOARD HEAD), 1962, MIXED MEDIA, OBJECTS, TARGET AND WHITE PAINT ON PANEL, 190 X 80 X 15 CM.

> NIKI DE SAINT PHALLE, 1972.

